

“สตรีล้านนากับการศึกษา...

โรงเรียนแห่งแรกของเมืองเชียงใหม่”

บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา

จากพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ที่ต้องการจะรับเอาศิลปวิทยาการของชาติตะวันตกเข้ามาพัฒนาบ้านเมือง จึงพระราชทานพระบรมราชานุญาตและสนับสนุนให้คณะมิชชันนารีเข้ามาเผยแพร่ศาสนาได้ พ.ศ.2402 มิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนเริ่มเข้ามาทำการเผยแพร่

ศาสนาในประเทศสยามเป็นครั้งแรกที่พระนคร ซึ่งมิชชันนารีที่มีบทบาทก็คือ บิชอปปาลเลกัวซ์ ชาวฝรั่งเศสผู้ถวายเป็นการสอนภาษาละตินและโหราศาสตร์ตั้งแต่วังหลวง และหมอสอนศาสนานิกายเพรสไบทีเรียนชาวอเมริกัน เจสส์ แคลส เวล ผู้ถวายเป็นการสอนภาษาอังกฤษ ที่ส่งผลให้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ทรงยอมรับเสรีภาพในการนับถือศาสนาและทรงประกาศเป็นลายลักษณ์อักษรเมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์ และอีกบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญมากคือ ดร.แดน บีช แบรด เลย์ หรือที่รู้จักกันดีในนาม หมอบรัดเลย์ ผู้นำวิชาการด้านการพิมพ์ การผ่าตัดและการปลูกฝี ป้องกันไข้ทรพิษ มาสู่สยามครั้งแรก

จนกระทั่ง พ.ศ. 2406 ดร.โยนาธาน วิลสัน และ ดร.แดนเนียด แมคกิลวารี ได้เดินทางขึ้นมาสำรวจมณฑลพายัพเพื่อหาเส้นทางในการประกาศพระกิตติคุณขององค์พระผู้เป็นเจ้า แต่สภาพการณ์ทุกอย่างยังไม่พร้อมจึงเดินทางกลับ ดังนั้นการกลับมาอีกครั้งของ ดร.แดนเนียด แมคกิลวารี พร้อมด้วยโซเฟียภรรยาซึ่งเป็นบุตรของหมอบรัดเลย์ กับลูกเล็ก ๆ อีก 2 คน ในปี พ.ศ. 2410 ซึ่งตรงกับสมัยเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ (เจ้าชีวิตอ้าว) เป็นผู้ครองนครเชียงใหม่ลำดับที่ 6 ซึ่งเดิมที่มีความสัมพันธ์กันมาก่อน เมื่อครั้งที่ ดร.แดนเนียด แมคกิลวารีและโซเฟีย แต่งงานกันนั้น ได้นำขนมแต่งงานไปมอบให้เจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ ซึ่งขณะนั้นลงมาถวายเครื่องราชบรรณาการที่พระนครพอดีรุ่งขึ้นเจ้าหลวงเชียงใหม่และธิดาทั้งสองก็ได้ไปเยี่ยม ดร.แดนเนียด แมคกิลวารีและภรรยาถึงเรือนหอเป็นการตอบแทน นับเป็นจุดเริ่มต้นของมิตรภาพระหว่างเจ้าหลวงเชียงใหม่กับมิชชันนารีอเมริกันเพรสไบทีเรียน จุดมุ่งหมายของ

ดร.แคเนียล แมคกิลวารี ก็คือ การก่อตั้งคริสตจักรและเผยแผ่คริสต์ศาสนาในนครเชียงใหม่แห่ง อาณาจักรล้านนา ซึ่งมีฐานะเป็นประเทศราชส่งบรรณาการต่อกรุงสยามแต่มีอิสระในการปกครอง ภายใต้อาณัติที่ซึ่งการดำเนินงานของมิชชันนารีในช่วงแรกเต็มไปด้วยอุปสรรคนานัปการ เริ่มจาก การเดินทางโดยเรือที่แสนยากลำบากใช้เวลาาร่วม 3 เดือน มาถึงนครเชียงใหม่ วันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2410 โดยพักอยู่ที่ศาลาย่าแสงคำมา (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของตลาดวโรรส) ท่ามกลางความประหลาดใจ ของชาวพื้นเมืองที่มองดูฝรั่งและข้าวของเครื่องใช้อย่างไม่เคยพบเห็นมาก่อน พวกมิชชันนารีต้องทนอยู่ กับสายตาของชาวพื้นเมืองที่พากันมองดูพวกกุลาขาว หรือ กุลาเผือกอยู่นานกว่าจะมีท่าทีที่เป็นมิตรมาก ขึ้นในเวลาต่อมานั้นคงมีสาเหตุจากความมุ่งมั่นในการปฏิบัติภารกิจ 3 ประการของมิชชันนารี คือ สอน ศาสนา รักษาโรค และก่อตั้งโรงเรียนแบบตะวันตก

ดร.แคเนียล แมคกิลวารี และโซเฟียภรรยา พบว่ามีสตรีเพียง 2 คน เท่านั้นในนครเชียงใหม่ที่สามารถอ่านออกเขียนได้ นอกนั้นก็จะเป็น เด็กชายที่มีโอกาสบวชเรียนจากพระสงฆ์ตามวัดต่าง ๆ เพราะยังไม่มี โรงเรียนเอกชนเช่นปัจจุบันจากบันทึกอัตชีวประวัติ “กึ่งศตวรรษในหมู่ชน ชาติไทยและลาว” ดร.แคเนียล แมคกิลวารี จึงมีความเห็นว่า สิ่งแรกที่จะ ต้องจัดทำก็คือ การตั้งโรงเรียนสำหรับสอนสตรีคริสเตียนเพราะ ครอบครัวที่มาเข้ารับคริสต์ศาสนา มีจำนวนเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย มี นักเรียนหญิงประมาณ 6-8 คน ที่มาเป็นนักเรียนประจำกินนอนอยู่กับ

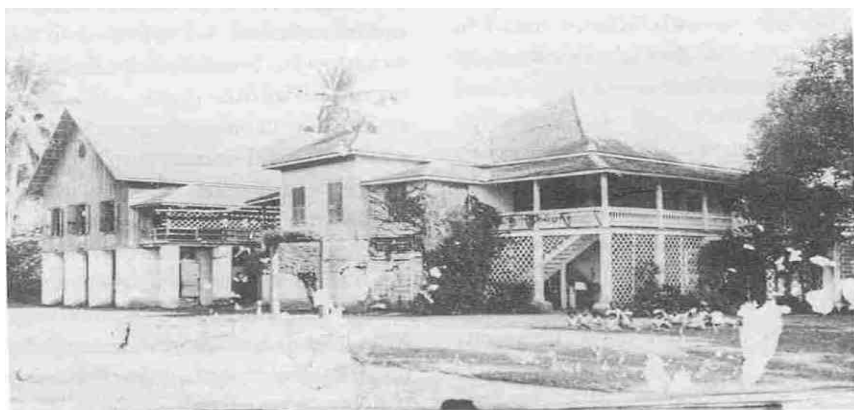

พระราชชายาเจ้าดารารัศมี

ครอบครัวแมคกิลวารี รวมทั้งเด็กหญิงยอดเรือน จากบ้านแม่ดอกแดง อำเภอคอยสะเกิด ที่ต่อมาได้เป็น ครูไทยคนแรก ของโรงเรียนพระราชชายาในเวลาต่อ ในปี พ.ศ.2413 พระเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าครอง นครเชียงใหม่องค์ที่ 7 พระราชบิดาของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ทรงพระราชทานที่ดินเพื่อให้สร้าง โรงเรียนสตรี (ปัจจุบันคือ บริเวณคริสตจักรที่หนึ่งเชียงใหม่ เชียงสะพานนวรัฐ) และบ้านพักมิชชันนารี 2 หลัง มีนักเรียนเริ่มแรกประมาณ 20 คน มีการเรียนการสอนเป็นภาษาพื้นเมือง โดยเรียนเลข พระคัมภีร์ วิชาตัดเย็บ ร้องเพลง ต่อมานักเรียนเรียกร้องให้สอนภาษาอังกฤษเพิ่มเติมและมีการเปิดสอนภาษาไทย ควบคู่ไปด้วยตามนโยบายของเมืองหลวงหนังสือเรียนที่ใช้กันคือ ไบบอกของสีโหม่วิชัย (คนเชียงใหม่ คนแรกที่ไปสหรัฐอเมริกา) หนังสือคำถาม – คำแก้ หนังสือสวดสดี หนังสือพระคัมภีร์เป็นต้น

โรงเรียนแห่งนี้ได้จัดตั้งอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2421 เมื่อมีครูหม่อมเดินทางมาจากพระนคร 2 คน คือ มิสเอ็ดน่า โคลด์และมิสแมรี แคมป์เบล โดยใช้ชื่อว่า โรงเรียนสตรี มาจนถึง พ.ศ.2452 กิจการ ได้เจริญรุดหน้าไปมากขึ้นเป็นจำนวนกว่า 200 คนแล้ว ทั้งนี้เมื่อคราวที่พระราชชายาเจ้าดารารัศมี เสด็จ เยือนเชียงใหม่เป็นครั้งแรกหลังจากไปรับใช้เบื้องพระยุคลบาทในสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

รัชกาลที่ 5 และมีโอกาสเสด็จเยี่ยมโรงเรียนสตรี เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ.2452 ทรงให้คำแนะนำเกี่ยวกับงานฝีมือ เย็บปักถักร้อย ทอผ้าและการฟ้อนรำแบบพื้นเมืองแก่นักเรียนสตรีทั้งหลาย ทางคณะมิชชันนารีจึงทูลขอให้พระราชชายาเจ้าดารารัศมีทรงตั้งชื่อโรงเรียน และจากเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ พบว่า พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ทรงโทรเลขกราบบังคมทูลขอให้พระพุทธรเจ้าหลวง ทรงพระราชทานนามโรงเรียนสตรีแห่งนี้ เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน ร.ศ.128 เวลาบ่ายค่ากับ 40 นาทีโดยกล่าวถึง การที่มิชชันนารีมาขอให้ตั้งชื่อโรงเรียนสตรีสันป่าข่อย ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านสันป่าข่อยในอำเภอเมืองเชียงใหม่ และเห็นว่าโรงเรียนผู้ชายซึ่งตั้งอยู่ข้างวัดเขตุนั้น เมื่อคราวสมเด็จพระบรมเสด็จมา (สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร) ก็ได้ประทานชื่อไว้ว่า “**ปรีณัศจรรย์รอยแยลคอลเลซ**” (โรงเรียนปรีณัศจรรย์แยลลวิทยาลัยในปัจจุบัน ที่มีที่มาจากโรงเรียนชายวังสิงห์คำ ซึ่งเป็นโรงเรียนชายแห่งแรกในนครเชียงใหม่บริเวณวังสิงห์คำ (เหนือที่ทำการเทศบาลนครเชียงใหม่ปัจจุบัน) จากการเริ่มของ ดร.เดวิด กอร์มเลย์ คอลลินส์มิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนผู้เรียบเรียง) และจากพระราชโทรเลขของพระพุทธรเจ้าหลวงที่มีมาถึงพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ลงวันที่ 6 พฤศจิกายน ร.ศ.128 เวลาบ่ายรุ่ง 40 นาที นั้นทรงพระราชทานนามโรงเรียนสตรีแห่งนี้ว่า **โรงเรียนพระราชชายา** นับเป็นนามพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ที่ทรงพระราชทานไว้เป็นอนุสรณ์แทนความรักที่ทรงมีต่อพระราชชายาเจ้าดารารัศมี และทรงเล็งเห็นความสำคัญของการขยายการศึกษาออกสู่เมืองตามพระบรมราโชบายอย่างแท้จริง

อาคารเรียนหลังแรกของโรงเรียนสตรีสันป่าข่อยที่ได้รับพระราชทานนามว่า “โรงเรียนพระราชชายา” จุดกำเนิดของโรงเรียนดาราวิทยาลัยในปัจจุบัน

สภาพบรรยากาศการเรียนการสอนของโรงเรียนพระราชชายานั้น จากคำบอกเล่าในบันทึกต่าง ๆ ของครูรุ่นแรก ๆ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ พบว่า ทางโรงเรียนทำการสอนด้วยตัวเมือง (อักษรล้านนา) มีการอนุญาตให้นักเรียนสูบบุหรี่กินหมากได้ เพราะถ้าห้ามเกรงว่านักเรียนจะไม่ติดโรงเรียน เมื่อมีนักเรียนประจำก็จะมีผลัดเปลี่ยนเวรกันทำงาน มีการนั้สการร่วมกันและไปร้องเพลงพิเศษ

และนมัสการพระเจ้าร่วมกับนักเรียนชายที่โบสถ์ของโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย ทุกวันอาทิตย์ด้วย ครั้นพอถึงฤดูทำนาโรงเรียนต้องปิดให้นักเรียนกลับไปช่วยครอบครัวหรือต้องปิดโรงเรียนในกรณีที่มีบ่อน้ำที่โรงเรียนเกิดแห้งพวกครูมิชชันนารีต้องเดินทางไปกรุงเทพฯ หรือเกิดกบฏเงี้ยว เป็นต้น หลักสูตรการเรียนแบ่งชั้นเรียนออกเป็น 6 หมู่ หมู่หนึ่ง ๆ ใช้เวลาเรียน 1 ปี เริ่มเรียนตั้งแต่หมู่ 6 ลงมาจนถึง หมู่ 1 ถือเป็นจบหลักสูตร การสอบไต่ยังไม่มีการเป็นผู้พิจารณาให้นักเรียนเลื่อนชั้นเอง คณะครูรุ่นแรก ๆ ประกอบไปด้วย มิสทริฟฟิน ซึ่งคนพื้นเมืองมักเรียกว่า นายตีฟิ่น หรือนายจีฟิ่น การเรียกคำหน้าว่า นาย นั้นหมายถึงฝรั่งผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน หากแต่งงานแล้วจะเรียกว่า แม่ครู เช่น แม่ครูแมคกิลวารี (โซเฟียภรรยา ดร.แดนเนล แมคกิลวารี) แม่ครูมากาเร็ต (มิสมากาเร็ต แมคกิลวารี บุตรีของ ดร.แดนเนล แมคกิลวารี และเป็นภรรยา ดร.กิลลิส) แม่ครูกิลสัน (ภรรยาของ ดร.อี.ซี. คอร์ท ซึ่งรู้จักกันดีในนามแม่เลี้ยงคอร์ท) ฯลฯ

ในปี พ.ศ.2464 ทางมิชชันนารีคณะเพรสไบทีเรียน เห็นว่าโรงเรียนพระราชชายาคับแคบไป เพราะมีจำนวนนักเรียนมากขึ้นทุกปี จึงหาซื้อที่ดินบริเวณหนองเส้งประมาณ 57 ไร่ เพื่อก่อสร้างอาคาร 2 หลัง คือ บ้านพักสำหรับอาจารย์ฝรั่งหรือเรียกกันว่า บ้านเขียว (ปัจจุบันเป็นบ้านพักของอาจารย์ใหญ่) และอาคารเรียนที่ใช้เป็นนอนอนสำหรับนักเรียนประจำด้วย (ปัจจุบันเป็นหอพักของนักเรียนประจำ) มีคนเล่าว่าในวันวางศิลาแรกอาคารนั้นฝนตกหนักแขกที่ได้รับเชิญมาร่วมพิธีนั้น ต้องเดินลุยโคลนมาตั้งแต่โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย พอถึงปี พ.ศ. 2466 ตึกเรียนและบ้านพักอาจารย์ฝรั่งสร้างเสร็จ จึงมีการย้ายโรงเรียนมาที่แห่งใหม่เป็นบางชั้นเรียกว่า ดาราเหนือ ส่วนโรงเรียนพระราชชายนั้นเรียกว่า ดาราใต้ โดยเปิดสอนระดับชั้นอนุบาลและประถม 1-4 เท่านั้น (ปัจจุบันเป็นคริสตจักรที่หนึ่งเชียงใหม่) สำหรับชื่อโรงเรียนดาราวิทยาลัย คาดว่าเปลี่ยนมาใช้เมื่อย้ายมาที่โรงเรียนใหม่บริเวณหนองเส้ง เพื่อเป็นการถวายพระเกียรติยศแด่พระราชชายาเจ้าดารารัศมีซึ่งตามบันทึกของมิชชันนารีจากหนังสือ Siam Outlook เดือนมกราคม พ.ศ.2467 (January, 1925 VOL. 111 No.3) ได้กล่าวถึงชื่อโรงเรียนว่า DARA WITTAYA ACADEMY Formerly Prarachaya Girls' School) และปัจจุบันก็คือ โรงเรียนดาราวิทยาลัย (DARA ACADEMY)

แม้ว่ากาลเวลาจะล่วงเลยมานานกว่า 120 ปี แล้วก็ตาม การศึกษาของสตรีล้วนน่ากับโรงเรียนแห่งแรกของนครเชียงใหม่ ก็ยังคงเป็นตำนานเล่าขานที่ไม่มีวันจบ แม้สถานที่ตั้งจะเปลี่ยนไป ชื่อเรียกขานจะเปลี่ยนไปด้วย แต่รากฐานของการศึกษายังคงมีอยู่ตลอดไป จากโรงเรียนสตรี...โรงเรียนพระราชชายา มาเป็นโรงเรียนดาราวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบันที่มีนักเรียนทั้งชายและหญิงรวมกันเกือบ 7,000 คน ในปี พ.ศ.2541

ที่มา : ข่าวคริสตจักร สภาคริสตจักรในประเทศไทย, ปีที่ 67 ฉบับที่ 583 มกราคม 1999, หน้า 21-23.